

Klassiwoitus

ENSV

Riiklik Avalik
Raamatukogu

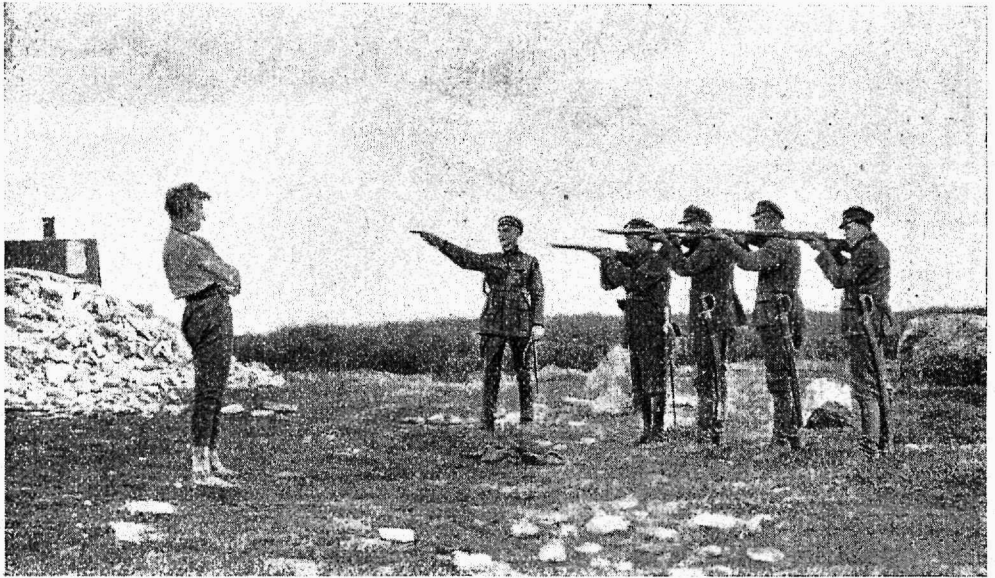
PE 1482

Riigiraamatukogu

2032

Kommunaari mahalaskmine

pilt klassifõja päiwilt

Isborski wäerimäl Nõukogude-Wenemaa poolt wangi langenud punawälane, kelle käest lendlehti leiti, lastakse Walge-Eesti 7. jalawäe rügemendi ülema polkownik Kinos'e käsul maha. Tapjaks on lipnik Parwei (nüüdne piirivalwe-ohwitser) ja sellefama rügemendi ratsaluurajad Johannes Leppik ja Johannes Birkenfeldt ja taks, kelle nimed unustatud. — Punawälaste poojaks oli sel ajal August Tohi.

Wiis aastat

Käesolewa aasta märtsis sai wiis aastat sellest suurest pöörast, mis Nõukogude riik oma majandusepoliitika tegi ja millega algas ajajärk, mida tunneme uue majanduspoliitika nimetuse all („NEP“).

Juba imperialistilise sõja aastatel oli Wenemaa majanduseelu tugewaste langenud. Tööstus oli küll saaduste hulga poolest tõusnud, aga ta walmistas sõjakraami, mis majandust mitte ei tõstnud, waid häwitas, oli seega majandusele suurel määral kadunud. Põllumajandus langes 1915. aastast peale kiireste.

Weel suurem oli majanduse lagunemine rewolutsioonisõja ajal, kus sisemise ja wälise waenlasega ühtaegu tuli wõidelda, kus wõimata oli jõudu kulutada majanduslise ülesehitusele, waid kõik jõud tuli koondada sõjajäljale, kus waja oll rewolutsiooniwõitusi kaitsta ja kindlustada. Majandus langes ja lagunes ning wajus oma madalamale punktile 1920. ja 1921. aastal, mõnes harus, nagu näit. karjapidamises, koguni weel 1922. a.

Kuid mitte ainult majanduse langemises ei seisnud asi. Oli weel teine asjaolu, mis meie seisukorra raskeks ja wiimaks koguni wõimataks tegi. See oli meie majanduspoliitika, mida rewolutsioonisõja aastatel ajasime ja mida nüüd, tagant järele sõjakkommunismi nime all tunneme. See poliitika seisis, üldjoontes, selles, et meie saaduste walmistusest kõik wälja pumpasime, mis wõimalik kätte saada oli, et aga sõjawäge jalul pidada, ilma et sellejuures walmistajale mingit tasu oleksime suutnud anda. Iseäranis käis see põllumajanduse kohta, mis ikkagi weel kõige wähem oli häwinenud.

Sel teel saime küll sõjas wõidu, aga kodus olime loonud seisukorra, mida wõimata oli kauem ülewal pidada. Meie olime sisse seadnud sotsialistilise jaotusewiisi: püüdsime tarwitamist rahuldada tarbaineid kaartidega wälja jaotades, kuna wõtsime neid

sealt kus saada oli. Aga jaotamise aluspõhi, walmistus, ei olnud weel mitte sotsialistiline, wähemalt mitte oma kaugelt suuremas enamuses, kõige tähtsamas harus — põllumajanduses. Seal walmistas weel eramajapidaja. Ja see ei leppinud sellega, et tema töö saadus ära wõeti, wastu aga midagi ehk peaaegu mitte midagi ei antud, sest muud walmistuseharud olid, nagu tähendatud, wäikse osani lagunenuid. Niikaua kui talunik weel sõjapidamise tarwis andis, sai ta sellest andmisest aru, kuigi see tal raske oli: rewolutsioon oli mõisnikud maalt minema kihutanud ja nende maa talurahwale annud, nüüd oli tarwis nende kurnajate tagasituleku wastu wõidelda. Kui aga sõda lõppes, senine majanduspoliitika aga edasi kestis, siis läks rahutus lahti — tuli kokkupõrge sotsialistilise jaotusewiisi ja eraomanduslise walmistusewiisi wahel. Ja kuna walmistus jaotuse määrab, tuli siingi selle seaduse alla paenutada. Tuli astuda „uue majanduspoliitika“ teele.

21. märtsil 1921 ilmuse esimene dekret nõukogude kesktäidesaatwa komitee poolt, M. I. Kaliinini allkirjaga: dekret, mis toidu- ja tooresainete sunnijaotuse asemele naturaalmaksu seadis. Sellele järgnes 28. märtsil rahwakomissaride-nõukogu dekret Lenini allkirjaga naturaalmaksu suuruse äramääramise kohta ja samal päewal teine rahwakomissaride-nõukogu dekret, mis neis kubermangudes, kus sunnijaotus oli täidetud, põllumajanduse saaduste waba wahetamist, ostmist ja müümist lubas. See wiimane dekret õieti awas tegelikult uue majanduspoliitika awaliku tee — kauplemisewabaduse, kuigi teatud pii-rides.

Mis oli selle uue majanduspoliitika mõte? Esiteks erawalmistajale talunikule wõimalust anda oma saaduste eest tasu saada, mis teda uueste suuremale walmistamisele kihutaks. Teiseks, ületäidse saaduste

hulka võimalikult tõsta, et aluspinda luua riiklisele suurtööstusele. Kolmandaks — ja see oli uue majanduse poliitika poliitiline tagapõhi — et võimalikult kokkukõlasse wiia tööliste ja talurahwa huwisid, luua võimalikult kindel side linna ja küla, tööstuse ja põllumajanduse wahel.

*

Nüüd oleme wiis aastat uue majanduse poliitika teed käinud ja võime sellest ülewaadet teha, olgugi, et wiis aastat nii suure riigi nagu Nõukogude-Liidu majanduse arenemises õige lühike ajajärk on. Peale selle tuleb veel silmas pidada, et meil wiimase kuue aasta wältel ainult kaks head wiljaaastat on olnud (1922 ja 1925). Kui alguspunktiks wõtame 1913. a. külwipinna ja wiljasaagi, siis saame wiimaste aastate kohta järgmise pildi:

Aastad	Külwipind milj. dess.	Saak milj. puud.
1913	87,1	5418
1920	74,6	2794
1921	66,8	1969
1922	58,5	3257
1923	69,5	3170
1924	73,7	2764
1925	76,6	4300

Sellest tabelist näeme, kuidas Nõukogude-Liidu tähtsam majanduseala, põllumajandus, just neil majanduse ülesehituse aastatel kõige suuremaid kõikumisi on läbi elanud, kuna wiljasaak pea kolmandiku ja külwipind ligi 60% peale alla langes. Loomulik ja arusaadaw, et need korduvad ja rasked ikaldused, mis tsariaegse rööwmajapidamise tagajärg on ja millele nõukoguwalisus veel küllalt wõjuwalt ei jõua wastu astuda, määratusuuri takistusi tegid üldisele majandusetõusule. Missugust üleinimlist jõupingutust nõudis näituseks 1921. a. wiljaikaldus üksi! Kuidas halwas see kõiki teisi alasid, kus alles ehitusetööd tegema hakati. Kuidas laastas see meie tagawarasid, mis sinnamaani veel olid järele jäänud.

Seda enam tuleb hinnata neid tagajärgi, mis kõigist neist raskustest ja takistustest hoolimata oleme kätte

saanud. Peatame siin ainult kõige üldisemate arwude juures.

Kogu walmistuse, see on walmistatud saaduste wäärtus sõjaeelsetes rublades arwatult, oli järgmine:

Aastad	Põllumaj. miljardides	Tööstuses miljardides	Kokku rublades
1913	12,83	7,01	19,84
1921/22	6,26	1,97	8,23
1922/23	8,58	2,57	11,15
1923/24	8,90	3,34	12,24
1924/25	9,15	5,00	14,15
1925/26	11,43	6,65	18,90

Wiimane aasta on wastawate kawade järele arwatud, mille täitmist loota võib, kui mingid erakordseid takistusi ei tule. Aga kui isegi ainult nende arwudega rehkendada, mis kindlaste juba teada, ka siis näeme selle lühikese aja sees suurt ja kiiret tõusu. Põllumajanduses et paista see ühtlane tõus korduwate ikalduste pärast nii selgeste silma ja wahet näeme ainult kõige madalamat punkti ja wiimase aasta saaki wõrreldes; tööstuses aga läheb tõus järjekindlalt ilma mingi kõikumiseta edasi. Kokkuwõttes oleme käesolewal majanduseaastal, see on wiis aastat pärast uuele majanduse poliitikale astumist, liginemas sõjaeelsele tasapinnale, kuna me oma põhipunktil põllumajanduses ainult poole (50%) ja tööstuses koguni ainult alla weerandi (1921. a.) sellest walmistasime. Üksikutes, pealegi tähtsamates tööstuseharudes on wiimaste aastate tõus weelgi silmatorkawam. Nii näituseks metallitööstuses, kus järgmise pildi näeme:

Aastad	Terasewalmist. miljonites puudades	Malmiwalm. miljonites puudades
1913	259,3	256,8
1917	188,0	184,5
1920	11,1	7,0
1921	11,8	7,1
1924/25	102,0	73,0
1925/26 (kawa järele)	183,7	151,6

Ligikorda samasuguse kõwera joone langusest ja tõusust näeme peaaegu kõigis teistes tööstuseharudes, muuseas ka kiutööstuses. Toome siin wastawad arwud puuwilla ümbertöötamisest, kokku wõttes niihästi sisseweetud kui ka koduse puuwilla,

kusjuures tähendada tuleb, et 1918—1922. a. pea sugugi mitte wälist puuwilla ei tarwitatud, kuna wiimase aastal kodune puuwillakaswatus umber kaks kolmandikku sõjaeelset saagist andis. Ümbertöötamise kohta saame järgmised arwud:

1913. a. 25,9 milj. puuda, 1920. a. 0,9 m. p., 1921 1,3 m. p., 1924/25. a. 12,7 m. p. ja 1925/26. a. 18,2 milj. puuda.

Ilma et teiste walmistusealade juures pikemalt peataksime ja mööda minnes ka weoasjandusest, kus pilt samasugune on, puudutame mõne arwuga weel töowiljakuse ja tööpalgade küsimust. Siin on seisukord üldjoontes sarnane eelmistele kujutustele. Iga tööline keskmiselt:

Aastal	Walmistas nädalas sõjaeelsetes	Sai palka kuus rublades
1913	41,6	25,0
1916	44,9	23,0
1918	14,8	10,5
1921	12,7	8,7
1924/25	40,0	20,7
1925/26 (kawatsetud) .	44,1	24,0

Wiimaste arwude kohta tuleb tähendada, et nende tõelikkuse kohta weel raske on otsust teha, kuna pool aastat ees on. Wiimastel kuudel on niihästi ühes kui teises harus waewalt tõusu märgata, mis ühel joonel sellest tuleb, et wiimase ajal palju uusi, õppimata töölisi tööstusesse on wõetud, tööpalka wähese tõusu peale mõjus kaubahindade tõus, mis reaalselt palgatõusu kinni hoidis. Kuna ligematel kuudel hindade alanemist oodata on, siis tuleks ka palga tõusuga rehkendada. Nii wõi teisiti oleme aga ka neil ajal ligikaudu sõjaeelsele tasapinnale jõudnud, õigugi et meie masinad ja muud wabrikute sisseseaded wiimase aastakümneaga õige tugewaste on kulunud ja korrast ära läinud, ja uusi masinaid alles wiimase aastal oleme hakanud suuremal määral sisse seadma. Töowiljakus ja selle järele ka tööpalk aga oleneb peajasjalikult tehnikast.

*

Missugusel määral on nüüd uus majanduspoliitika, kui ta wiieastase

kestwuse tagajärgi waatame, täitnud neid ülesandeid, mis maksmapanekul ta ette seati?

Esimese ülesande — talurahwa majapidamise tõstmise — kohta annawad ülemalpool toodud arwud wastuse. Põllu- ja karjasaagi ülejäägi waba müügi wõimalus on tõeste kaasa aidanud, et põllumajandus uueste ja suure hooga tõusma hakkas. Niihästi külwipinna kui ka saagi hulga poolest ligineme juba sõjaeelsele kõrgusele. Tähendada tuleb sellejuures. et nüüdne tõus kahtepidi endisest lahku minewa hoo on saanud. Esiteks tõuseb keskmisest palju kiirem tehnika-taimede (lina, suhkrupeedi, päewalille, puuwilla jt.) kaswatamine ja niisamati ka karjapidamine, mis näitab, et talurahwas odawa wilja kaswatamise juurest turul kallimalt hinnatawate ainete kaswatamisele hakkab minema. Ja kui see kalduwus weel mitte palju kaugemale ei ole läinud, siis sellepärast, et wäheste aastatega jõudu pole jatkunud paremaid kariloomadetõugusi, tarwilikke masinaid jne muretseda, maaparandusi ette wõtta ega muid uuendusi läbi wiia; kuid kalduwus uuele teele on tugew ja tõuseb iga aastaga. Tagajärg on see, et talupoeg oma majapidamisest rohkem sissetulekut hakkab saama, turu laieneb ja tööstuse laiendamist nõuab. Teine hoosihit awaldab ennast põllutöomasinate tarwitamise kaswamises. Nõukogude-Liidu talurahwas läheb masinate tarwitamise kaudu põllumajanduse tõstmisele. Masinate tarwitamine tõuseb palju kiirem kui põllumajandus üldse. Toome tõenduseks järgmised arwud. Põllutöomasinaid tarwitati:

Aastad	Weeti sisse miljard.	Walmis- tati sõjaeels. rublades	Kokku
1913	48,7	60,5	109,2
1916	0,5	12,1	12,6
1920	2,8	1,0	3,8
1924/25	21,5	41,6	63,1
1925/26	56,0	76,6	132,6

Siit näeme, et käesolew aasta masinate tarwitamise põllutöös märksa kaugemale wiib kui enne sõda. Huwitaw on sellejuures näha, et mitte

ainult sissewedu ei tõuse, waid ka kodune põllutöomasinate walmistamine. Kuna metallitööstus üldse, nagu eespool nägime, kaugeltgi weel 1913. a. kõrgusele ei ole jõudnud, on põllutöomasinate walmistamine märksa suurem kui 1913. a. See näitab, et meil majandulise arenemise siht industrialiseerimise — masinatega töötamise — poole läheb.

Teine ülesanne seisib selles, et üldise saadustewalmistamise tõstmise teel pinda luua suurtööstusele, mis mitte ainult proletaarse riigi, tööliste diktatuura aluseks ei ole, waid ka suuremaks jõuks, mis majanduse üldse sotsialistilisele arenemisele peab wiima.

Seda ülesannet on wiis uue majandusepoliitika aastat weel märksa suuremal määral täitnud kui esimest. Sest nagu eespool nägime, on just tööstus palju kiiremine tõusnud kui teised walmistuseharud. Kui põllumajanduse ja tööstuse tõusu wõrdleme, saame järgmise pildi:

Aastad	Saaduste hulk	
	Põllumajandus miljard. rublades	Tööstus
1921/22	6,26	1,97
1925/26	11,43	6,65
Tõusuprotsent	82%	237%

Tööstuse tõus wiimase nelja aasta sees on seega ligi kolm korda kiirem olaud kui põllumajanduses, ja et kaugelt suurem osa tööstusest riiklise suurtööstuse peale tuleb, siis on arusaadaw, et see osa meie üldisest rahwamajandusest, kui sotsialistilise olluse kandja, eriti hoogsalt on tõusnud. Sedasama riiklise ja sotsialistilise olluse edenemist näeme ka teistes majanduseharudes. Nii on kaubanduses wäliskaubanduse ala kindlaste ja kõikumata riigi ainuõigus (monopol); sisekaubanduses, kus esimestel aastatel erakapital weel õige suurt osa mängis ja iseäranis maal kauplemine pea täieste erakaupmeeste käes oli, on nüüd seisukord otsustawalt muutunud: kaugelt suurem osa riiklise tööstuse saadustest läheb nüüd riikliste kaubanduseasutuste ja kooperatiivide kaudu müügile, samati on

talurahwa töösaaduste, põllu- ja karjasaagi ülesostjateks ja müügiletoimetajateks niihästi sise- kui wäljamaal peajasjalikult riiklised ettevõtted ja kooperatiivid.

Jääks üle weel rääkida riiklisest rahaasjandusest. Sel alal oleme küll kõige silmapaistwama sammu edasi astunud. Kui uue majandusepoliitika teele astusime, oli meil õige kõikuw, weel enam — alaliselt wajuw raha. Kõik katsed „nõukogurubla“ kurssi kindlustada jäid tagajärjeta, olgugi et rahakursi küsimus kohe päewakorda wõeti. Alles 1924. a. kewadel, kaks aastat tagasi, saime oma majanduse ülesehitamisega niikaugele, et wõisime uuele, kindlale rahasisistemile, tserwontsile minna. See oli kahtlemata ja on siimaani jäänud kõige tähtsamaks sammuks meie majanduslises ehituses, sest tõeliselt saime alles sellest silmapilgust peale tõsiselt ärilisele seisukohale asuda niihästi tööstuses kui kaubanduses, sest sinna maani oli igasugune kalkulatsioon — äriline kulude ja hindade ärarehendamine — peaaegu wõimata wõi vähemalt väga kahtlane. Kõige rohkem kannatasid kõikuwa ja langema kursi all aga talunikud, kellele wiimaste aastase kursillangemine sadasid miljoni maksma läks. Wiimase paari aasta ootamata kiire majandusline tõus on seletataw suurel osal just kindla rahakursiga, mis äriliseks tegevuseks aluse andis.

Jääb üle kolmas ülesanne — ligidase ühenduse, liidu loomine ja kindlustamine töölisteklassi ja talurahwa wahel. Arusaadaw, et nende majandusliste raskuste ja kõikumiste juures, mis meil läbi elada on tulnud, liidu kindlustamine tööliste ja talurahwa wahel mitte siledat teed ei ole saanud käia. 1921. a. oli see ühendus peaaegu häwitawalt katkemas ja ainult uue majandusepoliitika maksmapanek wiis meid kuristikku äärelt eemale. Aga mitu korda selle wiie aasta sees on meie liitu weel hädaoht ähwardanud, nagu 1923. a. rahakursi langemise ja hindade wahel laiennemise puhul (wahe tööstusesaaduste hinna ja põllusaaduste hinna wahel,

nõndanimetatud „käärid“, mis talurahwale häwitawalt kahjulikud olid) ja hiljemgi; kuid mida kaugemale, seda nõrgemaks jääwad need „kriisid“, seda rohkem annab rahwamaajanduse üldine tõus nõukoguwalisusele wõimalust ühestküljest talurahwa seisukorda (maksude vähendamisega, laenu andmisega jne) kergendada ja ta majanduslist järge tõsta, teisestküljest turu seisukorda sedawõrd korraldada, et seal enam talurahwale hädaohlikke kõikumisi ega kaldumisi ei saaks nähtawale tulla. Wiimane aasta oma hea saagiga ja põllumajanduse saaduste wõrdlemisi kõrgete hindadega pani talurahwa jõukuse edenemisele kindla aluse. Kõige tagasihoidlikumate arwamiste järele on talurahwas enesele (peaasjalikult just selle aasta wäljel) vähemalt paarsada miljoni rubla mustapäewa tarwis tagawaraks pannud.

Meie suurte puuduste ja nõrkuste juures, millega meil alaliselt ja mõndagi aega weel wõidelda tuleb, on loomulik, et ka meie wahekorras talurahwaga kaugeltgi kõik weel soowitawalt libedaste ei weere. Meil ei ole kaugeltgi weel küllalt wõimalust selleks, et kehwemaid talupoegi weel suuremal määral kui see praegu juba sünnib, maksudest wabastada ja neile edasijõudmiseks toetust anda; meie ei suuda ikkagi weel riiet, rauda, nahka, masinaid jne talurahwale niisuguse hinna eest anda, mis tal e küllalt soodne oleks; meie walitsuseaparaat ei tööta maal weel kaugeltgi soowitawa korralikkusega. Need ja palju teisigi puudusi meie noores riigis, meie mahajäänud ja äärmiselt waesel maal toowad weel tihti konarlusi talurahwa ja tööliste wahekorda; kuid nagu tähendasime, jääwad need päewpäewalt vähemaks, kaowad, unnewad, ja iga päewaga kaswab talurahwa seas arusaamine, et nõukoguwalistuse teene mitte ainult selles ei seisa, et ta maa mõisnikkudelt wõttis ja talurahwale andis, waid et see tõeliselt ka talurahwawalitsus on, kes

kõik teeb, mis wõimalik, et talurahwa seisukorda tõsta. Sellest arusaamisest tunnistab talurahwa alaliselt kaswaw osawõtmine nõukogude tegevusest, tunnistab talurahwa isetegevuse kaswamine. Küll toob majandusline edu külas ka takistawaid nähtusi elule, kaswatab ka külakurnajate jõudu, kes sellega ühtlasi ka oma mõju püüawad laiutada; aga kuiwõrd nende arw wäike on ja kuiwõrd nõukogudewalitsus oma poliitikaga ikka enam keskkihtisi nõukogude ehitusetööle kaasa kisub, rääkimata kehwikutest, kes üldiselt nõukogude poliitikat maal toetawad, ei ole kulkute hädaoht mitte hirmuärataw, olgugi, et neid tähele panemata ei wõi jätta.

Kokkuwõttes wõib ütelda, ja rahulikult ütelda, et meie selle wiie aasta sees küll määratusuuri raskusi oleme pidanud kannatama, määratumaid jõupingutusi tegema, mis endid ehk kaua weel tunda annawad; et meil küll weel lõpmata palju puudusi ja nõrkusi on ja et meie ikka ja ikka weel suuri eksitusi teeme; et meie ikka weel äärmiselt ja lõpmata waesed oleme ja ka wäljastpoolt parandust ei looda; et meie siisgi määratu palju — wõrdlemisi muidugi, wõrdlemisi oma seisukorraga wiis aastat tagasi ja teiste, wanade, kapitaliküllaste maade edenemisega — oleme edasi jõudnud. Ja meil on igapidi õigustatud julgus oletada, et meie ka homme, ka eesolewatel aastatel mitte seisma ei järe, waid täie hooga edasi rühime. Meie oleme peaaegu juba sõjaeelsele tasapinnale jõudnud; ligemad aastad, mille kohta meie juba töökawasid walmistame, peawad meid sellest teetulbast kaugele edasi wiima. Ja see „edasi“ tähendab tõusu majanduses, tähendab tööliste ja talurahwa elujärje paranemist. Meie oleme kindlal teel sinnapoole — kuiwõrd meie käime rada, mida näitas meile kaugele ette Suure Oktoobri juht — Leenin.

II. P.

„Tööstusline demokraatia“

Kurnajad oskavad ikka ja ikka uusi pettewõrkusi wälja mõtelda, mille abil kurnatawaid ahelas hoida. Aastatuhandeid täitsid seda ülesannet papid, kes seda wahet, mis kahe inimese wahel nähtawale tuli, kus üks isand ja teine ori oli, sellega püüdsid ja oskasid kinni matta, et nad inimesele „teises ilmas“ seisukorra lubasid, kus ei pidanud olema ei ülemaid ega alamaid, waid kus „isa ees kõik ühesugused“ olewat.

See oli kihwt, millega kõik wägi-wallawalitsused oma seisukorda kindlustasid, sest taewa uimastus oli kange küllalt maises ilmas silmi pimestama. Kui aga isewalitsusline kord langes ja rewolutsioon hulgald tegewusesse kiskus, siis tuli taewane pettus nurka wisata ja midagi muud wälja mõtelda. Ja mõteldigi.

Ühesugusus toodi taewast alla maa peale. Prantsuse suur rewolutsioon tõstis lipule juhtsõnad *Liberté, Fraternité, Egalité* — wabadus, wendlus, ühesugusus. Ja Ameerika rewolutsionäärid laulsid juba poolteist aastakümnet enne seda: *Sweet land of liberty* — magus wabaduse maa...

Wabadus, ühesugusus, üheõiguslus — need sildikesed löödi igale seadusele, igale korraldusele, igale orjakaitsikule ja kurnamiseahelale külge — Prantsusmaal näed tõeste igal wangimajalgi otsa ees toredaid sõnu: *Liberté, Fraternité, Egalité* — ja tuubiti kannatajale pähe, et see õige wabadus ja ühesugusus olewatgi. Ja nagu usupime inimene enese üliwäga õnneliku tundis olewat, kui ta usu pärast kannatades sai surma minna, nii tundis ja tunneb enese ühesugususe peakotis summaja õnneliku olevat, et ta seaduse ees wormiliselt, nimepidi, samasugune kodanik on kui iga teine, olgugi et ta teise täielik majandusline ja sedamööda ka õigusline ori on.

Poliitiliselt sai see uimastamise peakott wäga kõlawa nimetuse: demokraatia, see on rahwalitsus. Ja wäliselt paistisgi see nii olewat, et rah-

was walitseb: rahwal, igal kodanikul oli walimiseõigus; rahwa walitud esitajad, usaldusmehed, astusid kokku ja määrasid walitsuse, andsid seadused, otsustasid kõik awalikud asjad. Miks ei pidanud see olema rahwalitsus?!

Tõsiselt aga teame wäga hästi, et mitte walija ega tema usaldusmees ei walitsenud, waid rahakukrumees, kapitalist: pangahärra, wabrikant, raudteeomanik, sahkerdaja, mõisnik, kae wanduseparun... Nagu papid taewakotiga ohwrid püüdsid ja siis nad lagedaks pügasid, nii koorisid kapitalistid oma ohwrid demokraatiasilmuse abil. Üks oli justament sama hea abinõu kui teinegi, ja raske on ütelda, kumb tugewamine ohwrit kägistas.

Uute ühiskonnawoolude tekkimisel, mis wormilise poliitilise üheõigusluse sisulist tühjust näitasid ja seletasid, et tõelist poliitilist üheõiguslust, tõelist poliitilist wabadust ainult majanduslise wabaduse ja iseseiswuse alusel wõib kätte saada, ahwardas demokraatiawingu õhutaajad hädaoht: sotsialismus, mis oma ülesandeks ja eesmärgiks seadis majanduslise kurnamise ärakaotamise, ahwardas häwitada kogu kapitalistilise olemasoleku. Arusaadaw on sellepärast, et selle hädaohtu wastu uusi, mõjuwamaid wastukiwhtisi tuli otsida, sest ei tolmunud usuwõrk ega abrastanud demokraatianiidid ei pidanud töörahwahulkasi orjakütteks kinni. Orjad hakkasid ühest kui teisest pettusest aru saama ja pettusewõrkusi purustama.

Aga kapitalistlikes ilmas, kus kõik müüdawaks kaubaks on saanud, ka mõistus ja südametunnistus, leidub raha eest wäga ja wäga tarku päid wäga ilusaid asju wälja arwama. Ja arwatigi wälja uus pettewõrk: tööstusline demokraatia, nagu teda nüüd Ameerikas nimetatakse. Mujal tuntakse teda mitmesuguste teiste nuntuste all. Sisuliselt on selle uue ewangeliumi, uue wendlusejutluse sisu

KLASSIWÕITLUSE OHWRID EESTIMAAL

DOKTOR N. POLJAKOW

Mõisteti surma ja lasti maha 1. detsembri
haawatutele abiandmise pärast

KARL ELLIS

Mõisteti surma 29. detsembril 1924, lasti
maha 30. dets.

JAAN KÜTT

Wangistati 1.12.24., lasti maha 3. dets.

Sm. ANDREIEW

1.12.24. osalisena surma mõistetud
ja maha lastud

PÄRAST 1924. AASTA 1. DETSEMBRIT

Sm. TAMBERK
Lasti maha. Järele jäi kaks
wäikest last

JOHANNES TONU p. RETT
Mõisteti surma

JOH. KIILWERK
Surmati 9.12.1924.

FRIEDRICH AADAMA p. KÖTSI
Mõisteti surma

äärmisslt lihtne ja ammugi mitte mõni uus patentleidis. Wäiksel wiisil on temaga wanailma kurnajad ammu juba katseid teinud, aga ainult Ameerika „demokraatia“ pinnal, sealsetes omapärastes tingimistes läks sel ideel korda hulgalist ulatust wõita.

Milles seisab see uus ewangeelium? Ta põhimõte on see, et kapitali ja töö huwid sugugi mitte wastamisi ei tarwitse käia. Üks kui teine on omaette wõimetu; kumbgi tarwitab teise abi, et tagajärgi saada. Ainult üheskoos wõiwad nad suurt korda saata. Sellepärast peaks loomulik olema, et nad omawahel ühise keele, ühise kokkuleppete leiawad. Kui see siamaani teisiti on olnud, siis sellepärast, et seda ühistest huwidest arusaamist ei olnud. Aga et „Ameerika ikka ja kõiges kõige ees“ sammub, siis olewat seal nüüd wiimaks sellele õigele arusaamisele tulnud. Ja nüüd ajab kapital ja töö wennalikult waod kasujagamise põllule: wabrikandid annawad osa oma äride aktsiatest töölistele, kes nad pikkamisi oma palgast kokkuhoitud dollaritega tasa maksawad ja sel kombel ka — aktsionärideks saawad, see on: samasugusteks kapitalistideks, nagu nende pere-mehed. Ainult mõne „pisikese“ wahega: päris kapitalistid rehkendawad sissetulekutest ikkagi suure osa eestkätt omale riskeerimise eest, mis iga ettevõtte juures olemas on, kuna töölistel see puudub. Ja loomulik, et üksikult wõttes iga tööline oma aktsiatega liiwateraks on suurkapitalisti mäe kõrwal. Aga kapitalistid oskawad asja teisiti rehkendada, nad näitawad oma aruannetes tuhandete tööliste aktsiad kokkuwõetult üksikute kapitalistidega wõrreldes.

Ja see demokraatia - ewangeelium leiab Ameerikas uskujaid — tuhandete ja sajatuhandete wiisi. Seal on terve rida mitmesuguseid asutusi ja organisatsioonisi loodud, kus need demokraatiajüngrid ühest kui teisest klassist nagu hundid ja lambad rahulikult koos „töötawad“. Seal on pankasi, wabrikuid, ärisi; weel enam, on isegi ametiühisusi, kus töölistes ja kapitalistid üheõiguslisteks liikmeteks.

Ja miks ei peaks nad seda olema, kui nad ühtlasi wabrikuomanikud on, kui töö ja kapitali huwid ühised on!

See ewangeelium on omale niihästi teadusliku põhjenduse — majanduslise muidugi, sest ameeriklased on materialistid — kui ka omakohase filosoofia soetanud. Seal seletatakse, et majanduslise rewolutsiooni mõte üldse ajalooliselt põhjendamata on; eraomandus on olnud ja jääb ka edaspidi, ja kõik senised ühiskonnapööred on sisuliselt ainult poliitilised olnud. Kuna aga siamaani ühiskonnas tasakaalu ei olnud, mis sellest tuli, et ühiskondlist töösaadust õieti ära ei jaotatud, siis wõtab siin Ameerika kapital ise suure sotsiaalse rewolutsiooni ette ja nimelt sellega, et ta ühesuguse töö eest ühesuguse tasu annab ja töölistele wõimaluse kindlustab kapitalistiks, s.o. kapitalistlike ettevõtete omanikuks saada.

Seda filosoofiat „tõendatakse“ mitmesuguste arwude ja näitustega: tööliste hoiusummade kaswamisega hoiukassades, tööliste käes olewate aktsiate hulga kaswamisega, töölistepankade tegewuse laienemisega jne. Kõik need nimetatud nähtused on tõepoolest olemas, aga nende päris wäärtust ei saa rehkendada ainult nende arwudega üksi, waid wõrreldes teiste arwudega. Ja siis kaowad ja langewad kokku kõik suured õhulossid tööliste kapitalistiks saamise kohta. Tõepoolest, kui üldiselt seletakse, et Ameerikas tulewat enam kui kolm tuhat dollarit warandust iga hinge kohta, siis on see suurepäraline summa, aga kui küsida, kuipalju on seal inimesi, kel tõeste see summa omaks on, siis näeme, et ka Ameerikas kapitalistiline arenemine ikkagi oma tuntud teed käib: suured warandused koonduwad wähese arwu suurkapitalistide kätte. Ja kui siis selgib, et miljonil wõi paaril töölistel — jällegi keskmiselt — mõni tuhat dollarit hoiukassas, pangaäris wõi mõne ettevõtte aktsiates omaks on, siis on seegi jälle „keskmiselt“, mis tähendab, et miljonitel küll tuhat wõi paar tagawaraks on kogutud, ainult kümnetele tuhandetele wast kümned tuhanded, ja — kümned miljonid töölistes

ikkagi peost suhu peawad elama ja ainult unistada wõiwad kapitalistiksaamisest, nagu Prantsuse sõjawäes soldat kindraliks saamisest, olgugi, et Napoleon olewat kord ütelnud: iga soldat kannab marschalikeppi oma ranitsas, wõi nagu Ameerikas tööline presidendikssaamisest, olgugi et see põhiseaduse järele täieste wõimalik on, ja Lincoln noores eas oligi rätsepa- ja puutööliseametit pidanud.

Sel kapitalistikssaamisel on aga weel teine, sisuliselt palju tähtsam külg: töölisel wõib tuhande, kahe wõi isegi kümne tuhande eest aktsiaid olla, tegelikult ei tähenda see ikkagi muud midagi, kui et tööline kitsale kapitalistide grupele (salgakesele) oma tuhanded laenuks on annud, see salgake tarwitab raha oma tahtmise järele, oma huwides muidugi, laenajal töölisel ei ole tegelikult selle kohta sõnagi ütelda, ta peab rahul olema ainult wäikse diwidendiga — kasu osaga, mis aastase puhtakasu jaotamisel tema aktsia peale langeb ja harilikult nii pisike on, et tööline sellest raswa ei lähe.

Tõepoolest, kui näituseks seletatakse, et Bell telefonikompani 560 000 aktsiat 100 000 aktsionääri käes laiali on, siis paistab see tõeste wäga demokraatlik olewat, justnagu seegi, et 100 miljoni Ühisriikide elanikust 75 miljonit walimistel hääletada wõiwad. Aga nagu see hääletamiseõigus weel demokraatlikku walitsust ja korda ei loo, waid kapitaliwürstidele kõige suuremad wõimalused jätab omapead walitseda, nii on lugu ka aktsiaseltsis. Siin on harilikult juba põhikirja järele üks osa aktsiaomanikkudest ilma hääleõigusega jätud: hääleõiguse saab aktsionäär alles siis, kui tal teatud summa eest — 10 000, 25 000 eest näituseks — aktsiaid on. Tihti on aktsiad mitmesse järku jaotatud, kus ühel liigil suuremad õigused ja eesõigused on kui teistel jne. Lühidalt, selle eest on juba kapitalistid hoolitسنud, et töölised oma „õigustega“ nende kasu solkima ei saaks tulla. Ja kuigi töölistest „kapitalistid“ päris kapitalistide koosolekule pääsewad, siis on wähe nende hulgas, kes kõiki äriajamise saladusi tunnewad, kes oska-

wad parajal kohal neid salawigurisi üles leida, millega suurkapitalistid suure kasu oma tasku ajawad. Selleks on hästi maksetud raamatupidajad ja äridirektorid ametis, kes suurte härrade taskuhuwide walwel peawad seisma, ja lihtsurelik ei jaksa kunagi nende paksude äri raamatute saladustesse tungida.

Ja isegi kui silmanähtaw oleks, et suuraktsionäärid wähemaid pügaswad, kas julgeks siis töolisest aktsionäär sellele awalikult wastu minna? Muidugi mitte. Ta rikuks ju sellega awalikult kapitali ja töö ühiste huwide wäerinda ja saaks selle eest iga nelja tuule poolt pihta. Ka tuleks karta, et kapitalistid niisugustest kaaslastest lahti wõiwad ütelda ja wiimased maanteetele istuma jätta. Seda aga niisugune ühiswäerindlane töolistest hulgast kõige enam kardab, ja sellepärast ei julge ta suudgi lahti teha, ka siis kui ta teise poole poolt kõige suuremat ülekohut näeb.

Aga seegi ei ole weel kõik, millega töolistest unistusi kapitalistiksaamisest ja tööstuslisest demokraatiast tõeste ainult unistuseks teha ja jätta. On weel palju teesi ja abinõusi, kuidas töolist orjastatakse ja nõõritakse. Tähendame ainult mõnda neist. Kes Ameerika majanduselu on wähegi jälginud, teab, et seal alatihi suured börseskriisid ette tulewad. See tähendab: korraga, ilma et keegi seda oleks oodanud, hakkawad börsepaberite, peasjalikult äriettewõtete aktsiad, kiireste langema. Mis põhjusel, seda selgeste ei teata, aga igasugused kuulujutud teewad õhkkonna niisuguseks, et kõik, wõi wähemalt õige paljud aktsiaomanikud oma aktsiatest tahawad lahti saada, kartes, et nad suure osa oma paberite wäärtusest kaotawad, kui müümisega hiljaks jääwad. Sajad tuhanded, miljonid aktsiad wisatakse turule, pakutakse müia, kuid — ostjaid ei ole, tuleb wõileiwa eest ära anda. Kaotused on kohutawad. Nii teatati, et käesolewa aasta algul New-Yorgi börsel lühikest aega kestnud paanika (suure hirmu) ajal aktsiaomanikud üle 4 miljardi (4 tuhande miljoni) dollari kahju saanud.

Mis need katastroofid, need paanika-keerud tähendavad? Sisuliselt ei ole nad midagi muud kui üks wiis, kuidas neid töolistest-kapitalistisi, üleüldse väikeste kapitalide omanikka põhjalikult pügada. Kursilangemine tehakse kunstlikult, kuulujutud aetakse meelega laiali, meeleolu köetakse kunstlikult palawaks. Ja kui aktsiate hinnad hoopis madalale langenud, siis — ostawad suurkapitalistid need paberid „wõileiwa“ hinna eest kokku et pikkamisi nende hindajalle — teisteadete ja juttude abil — tõstaja paberisi siis juba täie hinna eest uueste lapsikutele kapitalistiks-saadatahtjatele ära müia ja — nõõrimisemängu mõne aja pärast uueste alata. Seesugust pügamist toimetatakse teatud waheaegade järele, et „demokraatia-puud“ mitte taewani kaswada lasta, see on, et mitte tööliste ja väikestele inimestele wõimalust anda oma mudaste jalgadega sakste tupp rorida.

Samasugune lugu on ka tööliste-pankadega ja teiste „oma“ ettewõtetega. Ei ole vähematgi kahtlust, et needgi ettewõtted ainult niikaua saawad tegutseda, kui seda — kapitalistid lubawad. Ei ole mingit kahtlust, et niisugusel kapitalistlisel maal, nagu Ühisriigid, kus kunstlikult kõige tugewamad ja raharikkamad ettewõtted kitsikusse aetakse, kus suured äri-kompanid pankrotiks tambitakse, kerge asi on tööliste wõrdlemisi nõrku ettewõtteid ära kägistada, kui need kapitalistidele tõeste peaksid kardetawaks minema. Kuid seda niipea oodata weel ei ole. Selleks on need ettewõtted weel liig tillukesed, nende osa majanduses liig väike. Küll aga on kapitalistidele wäga tähtis ja tarwilik nende olemasolemine. Selle kaudu on neil alati wõimalik tööliste ridades oma uuele pettuse-ewangeeliu-

mile kõmu teha. Need töölistepan-gad, need aktsiad tööliste käes on täieste hädaohuta kapitalistide kurnamispoliitikale, aga samal ajal wäga ja wäga tarwilikud selleks, et „töös-tuslise demokraatia“ ebajumalat töö-listele suurepäraseks teha ja nende päid selle uimastawa winguga täis tuupida. Sest see on meieaja klassi-lise arusaamise tekkimise wastu ainu-keseks rahulikuks wõitluseabinõuks.

Nii siis on see uus ewangeelium kapitalismuse demokratiseerimise kohta ainult wana, Saksamaal juba aasta kolmekümne eest rewisjonistide poolt üles tõstetud supisoendamine tegeli-kus, ameerikalikus olukorras. Kapitalistidel on tarwis luua töölisteri-dades koorekihti, aristokraatiat, väikekodan-list ringkonda, kes oma huwide pool-st endid tunneksid ühised olewat kodanlusega ja tegelikult wõit-leksid selle ühenduse, see on kapi-talistide wõimu alalhoidmise eest. See-suguse kaitsewäe loomiseks wõib kapi-talistidekiht pisikese osa oma kasu-dest ohwerdada — künnemiljoniline töölisteklass tasub seda oma higiga kiireste ja mitmekordselt tagasi. Ja rahu on majas — kapitalistidemajas. Mingisugusest demokratiseerimisest, majanduslisest demokraatiast, kus kadunud oleks kurnamine, ei wõi niisuguse poliitika juures juttugi olla. Kus ial töölisteri-dades, töölisteorga-nisatsioonides küsimus üles kerkib tööliste tõsisest wabastamisest, seal ei wiiwita kapitalistid silmapilkugi, et terawalt ja järsult oma kurnaja-seisu-kohta wälja ütelda. Ja ainult demo-kraatiawinguga uimastatud tööliste-kihid wõiwad uskuda, et sellest kuris-tikust, mis töölisi kapitalistidest lahu-tab, mingisugune „demokraatia“ purre wõib üle wiia.

H. P.

„Klassiwoitlusest“ ilmub 1926. a. 6 nrt. Käesolew 73. nr on jaanuari-weebruari kuu eest. Nr 74-75. — marts-april ja mai-juuni — ilmub kaksiknumbrina juunikuus. „Klassiwoitluse“ tellimisehind 1926. aastaks on 90 kop., 1/2 aastas 50 kop., 4 kuud 35 kop. ja 2 kuud ehk üksik nr 20 kop. postiga. Kes „Klassiwoitluse“ 1926. aastaks endise hinnaga (3.60 kop. aastas, 1.80 kop. 1/2 a. jne) tellisid, need saawad „Klassiwoitluse“ arwel ka juttude ja teaduste ajakirja „Orast“. („Oras“ üksikult maksab 2.70 kop. aastas, 1.40 kop. 1/2 aastas, 95 kop. 4 kuud ja 50 kop. 2 kuud ehk üksik nr). Aadress: Ленинград, Фонтанка 53, „Классивыйтлус“ (nii ka „Орас“ ehk „Кюльвая“).

Kiri Tallinnast

Hakkasin välispassiga Nõukogude-Wenemaale sõitma, kaasas oli mul kaks last. Korraga tuli Narwa piiril wagunisse üks salkond politseinikka, küsisid minu nimelist ja ütlesid kahjurõmsalt: „Teie jääte maha! Sõitke uueste Tallinna ja õiendage seal enne oma arwed ära“ — ja naersid.

Mind ühes lastega wiidi öökorterrisse Narwa politseisse. Seal uuriti, kust ma raha sain, et kas ikka Wenemaalt saadud rahaga sõidan.

Teisel hommikul sõitsime Tallinna. Nuhk oli kõik aeg kannul.

Tallinna kaitsepolitseis algas ülekuulamine: kus mu mees oli 1. detsembril, kus, kas tunnete seda inimest? jne. Et ma midagi ei tunnistanud, ähwardati mind sinnasamasse saata, kus mu mees praegu on. Ja siis wisati mind ühte poolpimedasse putkasse. See oli seest plekiga üle löödud ja üks wäike lambike andis waewast walgust.

Seal istusime lastega 2 päewa ja 2 ööd. August waatasid inimesed ja ütlesid: „Siin on naine kahe lapsega...“ nagu oleksid mõnda Eesti imelooma näinud.

Nelipühade laupäewal wiidi putkast lapsed ära. Wiis nuhki tuli sisse, haarasid laste järele. Kui ütlesin et lapsi seal, kuhu neid wiidakse, peksta wõidakse, kargas kurikuulus nuhk Person mul ninast kinni, wäänas ja karjus: „Kas sina oled palju peksta saanud?“ Lapsed nutsid, hoidsid mu riietest kinni: „Mamma, kuhu meid wiiakse, kuhu meid pannakse?“ Seal haaras üks politseinik ühest lapsest kinni, teine teise, tirisid wälja ja löid ukse paukudes kinni. Mu sõrmed jäid ukse wahele, jooksid werd.

Mind wiidi arestimajasse, kus nii kaua olin kuni prokurör eeluurimise lõpetas. Wäike tuba, naride asemel paljad puulauad, 4 inimest magas seal.

Kolme nädala pärast wiidi mind eeluurimisewangimajasse, kus mind ühest kohast teise paigutati. Wiimaks jäeti 1-numbrilisesse kongi, kus kõik poliitilised naiswangid olid. Seal oli

kümne inimese jaoks nari, aga kongis oli 28—30 inimest; magasime üksteisega hunikus, õhk oli lämmastaw.

Need naiswangide kongid on küll weel hullemad, kui waese inimese kanakongid, ja pihuga wõid naride alt prussakaid, lutikaid, tarakannisi wõtta, jooksewad, hammustawad.

Tunninaised käiwad wäga toorelt ümber, wähema kui süü pärast lendad kartsa ehk wangikeeles „roheline poole peale“.

See karts on pime, külm, niiske, seinad sammeldanud, ja seenetanud. Iga kolme päewa tagant saab sooja suppi, haisewast tindikalast; teistel päewadel saab wett ja leiba. Kui sealt wälja tuled, siis ei näe mitmel päewal midagi.

Nii sai s. Sipelgin 5 päewaks kartsa, sest julges tunninaisele ütelda, et see waletab. Kui teda wälja wiidi, siis karjus Sipelgin: „Teie näete oma wiimast lõppu... lõppu... lõppu.“ Ja nuhid olid nii ära hirmunud, et ööd ja päewad läbi tema kartsa walwasiid. Kartsid wist et mõni lennumasin Sipelgini ära wiib.

Sl. A. Linnas sai ka 5 päewa, et ei lasknud tunnimeest ennast käperdada, sl. Räästas sai kaardimängimise eest 3 päewa. Ja kui missionär Saar jumalaõnnistust pakub ja kui 1. numbri lapsed naerawad ehk sosistawad, ehk koguni kõhiwad, siis ootab sind jälle roheline pool!

Igapühapäewal käib Saar hingeõnnistust andmas. Kawatseb ka poliitikutest jumalasõna-laulukoori asutada, et hukkaläinud noored hinged rutem meelt parandaksid.

Sel päewal ei lasta wangisi hoowis jalutada. Teistel päewadel wõid 20 minutit hoowis müüride wahel, mis nii suur on kui burshuide kartulikast, natuke õhku hingata.

Agaramad s-lised, kes julgewad endi õigusi kaitsta, saadeti Walka, Pärnu, Wõrusse ehk mujale laiali.

Sl. Waarman saadeti tapiga Walka. Ta palitu oli kohtus s-lise Suka seljas. Waarman nõudis palitut tagasi,

et ega siis paljalt ometigi minna ei saa. Aga is. Liitres karjus: „Kui sa wälja ei lähe, siis wirutan püssipäraga su wälja, olen esimene mees, kes püssiga tuleb!“

Liitres on wangide toiduandja. Ta on lühike ja paks, nii pikk kui lai, kes wangide toidu nahka on pannud ja rikkaks saanud. Kawatseb suurt äri ette wõtta, et kui see wangimaja wärk kaua enam ei kesta, siis oleks soe pesa käepärast.

Wangisi toidetakse alawäärtulise lihaga, haisewaga, ja osa on nii tilluke, et kui suhu paned, siis tagumised hambad küsiwad: mis teie, esimesed, saite? Tindikalaleem on 2 korda

nädalas, heeringid — suured, wanad, haisewad — $\frac{1}{4}$ naela inimese peale. Hea kui sawa ehk pea saad! Üksi keend wett saab palju — 1 toop päewas, peale selle üks tilluke tüki suhkurt ja 5 kartulit. Leent antakse waskkausist.

Meeswangid wiidi Wene uulitsalt Patareisse, seal on nad kriminaalwangidega ühes. Paljud surewad seal ära, kaelad, pead on üles tursunud, hingata ei saa, niiske, märg, — narid märjad. Paremad, julgemad meesseltsilised eraldatakse nädalaks, kuuks üksikutesse kongidesse.

Ka naiswangisi kawatsetakse Patareisse wiia, sest Wene uulitsale tarwis öökorter burshuide jaoks teha.

Urtsikuelaniku noorestpõlwest

Kaugel seljataga on lapsepõli. Möödaläinud ajast on meele jäänud rida kurbõudseid mälestusi. Mäletan pikki talweõhtuid, kus isa nõrga lambi-amarwalguses mulle kõneles elutõest kurbe lugusid, kuis waene rikast on loodud orjama. Ja wastuseks ta sõnadele sihisedes seinaga taga puhus kirdetuul, nagu tahaks ta tõe ümbert walekatet maha kiskuda.

Ma mäletan üht kurba reisi seal talust talusse, kui wiimane leiwaraas kehwas urtsikus otsa sai, et ta nagu saatusepilke sunnil pidi kumardama rikka läwe ees.

Tee ääres kaswas männimets, kust läbi sammus see, kel päewa kaks ei olnud kodu leiwapala.

Ei teadnud siis weel kaugel-käinud tuulgi männilatwu liigutades meeltheitwale rändajale salaja trööstiks sosistada, et kord aeg tuleb, kus ühiskondlised wahekorrad ümber muudetakse.

Sel tunnil peeti rikkas taluperes lõikusepidu, kus kõike küll oli ja ka wiin ega õlu ei puudunud. Seda lubas seadus, walitsus ja kord.

KÄGU

Unustamata kohake

Mu südamesse käiwad walupisted,
meel tihti nagu nutus waluneb.

On rasked elus mõnedgi ju asted,
ilm wahest külma ja päewgi wiluneb.

Mind lahutab ei kuigi suur siit kaugus
sest linnakesest — Tartust wäikesest,
kus puhkawad mu sõbrad kruusaaugus,
kes laulsid seltsis elupäikesest.

Mind taga nad nüüd enam küll ei küsi:
neil silmaugud sõmerliiwa täis.

Mul seda enam hing ei rahul püsi,
sest kuulsin kuidas kogupauk siis käis.

Siit lapsepõlwes kargasime alla,
liiw tagantjärgi meile sahis.

Siis... kuulid perwed põllult kisk'sid walla
ja sõber sõbra järel alla lohises.

See kohake mul kõige rohkem meele
on jäänud lapsepõlwe lõpetusest.

Siit läksime me elumaanteele.

Ta iial nüüd ei kustu mälestusest.

A. LUKIN

Klu-Klux-Klani telgitagusest

Klu-Klux-Klan ei ole liht fashistide organisatsioon, vaid fashismuse ideeranis jultunud osa.

Klu-Klux-Klan on meile tuntud kui Ameerika fashistiline organisatsioon, kes mitte ainult ei tödelisteltikumisega ei võitle. Ta võitleb neegrite, teiste fischerandajate ja üleilise kõige vastu, mis sajaprotsendilistelt ameerikalik ei ole.

Noblesville (Indiaana osariigi) wannutatud-meeste-kohus mõistis hiljuti ähe Klu-Klux-Klani filmapaistwama juht Stevensoni 10 aastaks wangi. Selle 10 aastat sai Stevenson selle eest, et ta ähe tütarlapsse andis ja ära wägistas. Nagu selgib, on ta ses ametis üleilise meistler. Aga mitte see ei olnud tema ainus anderikkus.

Stevenson ilmus Indiaana osariiki 1921. a. ja sai kohe omale miljonäri kuuluse.

Algul ilmutas ta ennaft Klu-Klux-Klani ägeda wastafena. Aga peagi leppis ta selle organisatsiooniga kokku ja astus tema liikmeks.

Sellest peale algab ta edu hullupödrase kiirusega ülesmäge. Ta saab omale „Suure Draakoni“, s.o. osariigi organisatsioon juhataja nimetuse. Stevensoni sõbrad kõnelewad ta kohta: „Pange Stevensoni mis tahes ära müüma ja ta pödrab linna pahuryidi.“

Stevenson algas tegevust. Ta oskas „müüki“ niiviisi korraldada, nagu mitte keegi teine.

Praegusaegse Klu-Klux-Klani õitseage algas 1920. aastal, mil tema asutaja William Simons ärtreklame eriteadlaste Eduard Clarke ja Elisabeth Tahleriga lepingu alla kirjutas. Need eriteadlased märkasid peagi, et Klan'il ka „rahaltised võimalused“ on.

Clarke ja Tahler mõtsid liikmete kogumiseks järgmise sisseemi tarwitusele. Kogu osariik jaotati ringkondadesse, igasse ringkonda asutati liikmete kogumise büroo, mis oma juhataja kaudu Klani keskbürooga ühenduses oli. Liikmete kogujad käisid kõik oma ringkonna kodantkud läbi ja müüsid neile KKK liikmeõigust nagu kauba-aagendid ükskõik mis sugust kaupaa müües. Igast kümnest dollarift liikmemaksust, mis sel teel kogutud, sai aagent kolm omale, ja ringkonnabüroo juhataja poolteft, kuna ülejäänud 5 1/2 dollarit keskjuhatusse kasjasse läks. Niisugune ärilne liikmete kogumise sisseem tegi ähe aasta jooksul seda, et ta mitte üksft KKK-d kirafemiseft ja tundmataks jäämistest ei päästnud, waid ta weel poolemiljonilise liikmetehuljaga organisatsiooniks muutis.

Niisugune edu algas „suurel nõial“ (Klani peamehe Simonsi aunitim) pea ümber käima. Klu-Klux-Klan muutus täieste fashistlikseks ja walgekaartiliseks organisatsiooniks, mis tödliste, enamarenenud ärilistlaste ja wäljamaalaste wasta kõige õelama terrorisüsteemi tarwitusele wõttis. Ajaleht „World“ algas Klani wasta ägedat sõjakäiku ja jõndis niikaugele, et walitsus Klani tegevuse järelnurimiseks komisjoni asutas. Paremalt reklaameti kui see ei võinud Klani juhatajad oodatagi. Klani muntis taktikat — nõrgendas terrori et hakkas „konstitutsioonilist wõimalust“ tarwitama. Simons, keda „Worldi“ paljastused isiklikult mustaks tegid ja üleilise naeru alla tõmbasid, lahkus Klani juhataja kohalt. Tema asemel astus Hyram Westl Zwans, ameti poolest hambaarst. See oli 1922. aastal. Ja siis ilmus

Klu-Klux-Klani filmapiirile Stevensoni näol uus täht. Tema jõndis Clarke rekordist ette. Poolteise aasta jooksul kogus ta liikmeid: Indiaana osariigis 330 tuhat ja naabruse Ohio osariigis 255 tuhat. Klani keskjuhatus Atlantans (Georgia osariigis) sai sellest tõõft 641475 dollarit, Stevensonile anti ligi 300000 (tema tödastas 25% eest).

Seljal ajal tödastas Stevenson plaani wälja, et Klani sõjawäe eeskujul ümber korraldada. Igas majas oleks pidanud üks „alamwäelane“ olema, igas kwartalis üks „feersant“ jne, kuni „kindralini“, kes osariigis peallemus oleks. Selle organisatsiooni alla pidi käima P.-Ameerika keskmistest osast 21 osariiki ja tema eesotjas pidi seisma Stevenson ise. Zwans kiitis selle plaani alul heaks, aga peagi sai ta asjast aru. Seft selle kawatsuse läbiwõtmine oleks wõimu termelt

Stevensoni kätte annud. Tuli kokkupõrge. Mõlemad pooled asjufid üksteist „paljastama“. Zwans päästis wõimule ja 1923. a. lõpul pani Stevenson „suure draakoni“ nime maha. 1924. a. juwel lahkus ta Klanift lõpuliikult ja asutas oma organisatsiooni: „Gobusewargate nurimise felti“.

Sifuliselt oli see seelama Klan, seft 80 protfenti Stevensoni kogutud liikmetest läks temaga kaasa ega maksnud enam Klani keskkasjasse liikmemaksju.

1924. a. sügijel läks „Stevensoni Klani“ korda wälksministeeriumist „oma meest“ Jackfoni Indiaana kuberneriks upitada. Sellest ajast peale kuni wangistamiseni oli Stevenson osariigi omawalitsusele seadust tähttähest ette kirjutamas.

Indianopolise elanikud ei teadnud sellest midagi, et Stevenson peale oma pöhttegevuse weel tütarlastewägistamise eriteadlasteks õppts. Ja selles seftisgi selle juure töõfjonga õnnetekiti ainuke nõrkus, mis teda kohtusilüpinkki wiis.

Montgomery A. Toinby

Benito Mussolini

Konstantin Päts

Kaks inimesesööjat. Puresewärk on kummalgi ühtewiisi ametikohaselt wälja arenenud. Wihased mokad ja öelad silmad annawad nende nägudele ühise laadi, kuigi Mussolinil pikk sirge, Pätsil aga wäike kõwer nina, Mussolinil kõrge otsaesine ja Pätsil selle asemel ainult tühi koht on nagu koeral.

Diktaator

Ujatiwja „30 dnei“ Rooma kirjasaajalt

Itaalia fasshistide laul (hümnu) algab dige wiisakalt ja luulelijelt:

„Noorus, noorus, ja iluduse õitseage...“

Õdepe ta aga päris asjalikus toonis, mis terwet partei programmi ja taktikat ära määrab:

„Peske tugewamine kepiga!“

Programm idotab „mõistuse-, elegantse- ja iluduseriigi“ loomist. Tegelikult aga kujuneb asi ilmsüüta reformistlike ajalehe toimetuse rüüstamiseks, tödliste raamatukogu wõt wasiastikkuse abikassa mahapõletamiseks, ehk jälle kaitseta inimeste maharõõmimiseks.

Mõdda Rooma uniltsaid hulguwad sõjariistus meestesalgad, kummikepid käes, kuna aga meeste näod midagi head ei tõota.

Need, kes seal nii hulguwad, ei ole soldatid. Soldatid wdite nende heatahlikustest talupojanägudest igal ajal ära tunda. Ei ühegi distipliina ega muusteadamisega saa Itaalia talupojast wõt tõõltsest heasüdamlist nudishimu wälja peksa.

See ei ole sõjawägi. See on fasshistide miilitsawägi, kes erilijelt wälja on õpetatud ja kasutatud „mõistuse ja elegantse kuningriiki“ looma, mille „loomist“ aga toimetatakse, nagu teada, rewolwite, ruskarandade ja kummi-keppidega.

Enne seda kui Benito Mussolini wõidukäitgul Rooma tult, oli tal aega küllalt. See fasshismuse ülejookskel kajutas kõiki oma wiisumust ja teadmist, mis ta endises hulkade organisatsioonise töös omandanud, fasshistide partei korraldamise peale. Peab tunnustama, et oma fasshistilises minevikus ei olnud ta oma ringkonnas sugugi igapäewane reatõõline. Tema juhatusel all ei ol-

nud tõõstuse, waid põõlütõõringkond, aga sellegipärast läks tal seal korda põõlütõõlistest ja julastest, kes on Itaalia tödlisteklassi kõige wähem arenenud kiht, tugewat fasshistilist organisatsioonil lüua.

Ja kui ta siis fasshistilist fasshistide juhiks, reaktiooni pühamiseks paawstiks sai, wiis ta fasshistilise partei ssemise korralduse ja rahwahulkade organisatsioonise wiisid täies kujus oma auele alale kaaja. Ta asutas fasshistide-partei keskkomitee litgetest erilise täidesaawu tegewusegrupe; peale selle distiplinaar-kohtu fasshistiliste asjade jaoks. Igas ringkonnas loodi oma kohalised parteikomiteed, kellel õigus on kohaliste wõimude tegewuse üle kontrolli pidada. Suremates keskkohdades on peale kohaliste linnaomiteede veel laiemad ulatusega ringkonnakomiteed.

Aga ainultki organisatsioonise ssteemi dra-kopeerimistest on wähe; sellele on tarwis veel kindel, ridaõid kokkuliitew idee alla ehitada. Aga juht selle idee poolest on fasshistidel täbar lugu. Wanade pühamärkide ja unistustega halliaegsest Rooma keisririigist wõib veel ehk ainult õhwitseride ja kergelembuliste hartlaste elektriseerimiseks katsed teha. Aga keisrite Roomast on ju veel ainult warened — kolleemi ja foorumid hitglakwimürakad — alles jäänud.

Näib, nagu oleksid fasshismuse asjad praegu kõik korras. „Et rõõkkab tormine Rooma ja müriseb ta kätteplagir“, kui juht Mussolini kirbumängunditaja litgustusel rahwast kujutawate fasshistiliste tumm-mängijatega kahelõnet peab.

Aga pihtidesse surutud maa ei ole fasshistide diktaatuura hoopide wasta sugugi nii tänuilik...

Sent aga on kummikepp Itaalia rahwale ainukesteks ja muumata seaduseks.

Kommunistilise Internatsionaali Eesti sektsiooni wäljaanne. Wastutaw toimetaja H. Põõgelmann.

Ленинградский Гублит № 13330.

Типография «Красной Газеты», им.

Riigiraamatukogu, Володарского, Ленинград.

Заказ № 4717.

Фонтанка, 57.

EESTI

RAHVUSRAAMATUKO

AR